

**«ДЖЕРЕЛА
УКРАЇНСЬКОЇ БІОГРАФІСТИКИ» –
СЕРІЙНЕ ВИДАННЯ
ІНСТИТУТУ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Науково-бібліографічна серія «Джерела української біографістики» була започаткована Інститутом біографічних досліджень на початку 2000-х років на хвилі значного зростання наукового інтересу до біографічних досліджень та послідовного збільшення кількості публікацій біографічного змісту. Головною метою серійного видання визначалось ознайомлення науковців і широкої громадськості з напрацюваннями у галузі вітчизняної біографіки, що охоплюють понад півтора століття та представляють великий обсяг різноманітних видань. Гостра потреба їхнього виявлення, структурування, анотованого опису із подальшим активним задіянням у науковому дискурсі зумовили послідовне втілення цього довготривалого, актуального та корисного для сучасних біографічних студій проекту.

Відомо, що для дослідників пошук і відбір необхідних джерел, перш за все бібліографічних, зазвичай постає одним із пріоритетних і водночас найскладніших завдань, вирішення якого потребує значних зусиль і часу. Навіть сучасні електронні ресурси мають певні обмеження, зважаючи на властиву їм фрагментарність і відсутність можливості надавати комплексно структуровану джерельну інформацію. Втім, віддаючи належне передовим інформаційним технологіям, варто наголосити на неперевершеній на сьогоднішній день важливості та актуальності видань, підготовлених фахівцями установ, яким належать пріоритетні позиції у сфері розробки питань джерельної бази української біографістики.

Серія «Джерела української біографістики» укладається на основі фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), що є справжньою скарбницею бібліографічних джерел, значущість яких не потребує жодних доказів. Випуску серії об'єднують широкий масив монографій, довідкових та енциклопедичних видань, бібліографічних посібників, які знаходяться у фондах НБУВ і містять біографічний матеріал стосовно постатей, відомих своїм внеском у різні сфери життя українського суспільства. Відібрані та структуровані у випусках серії книжкові джерела допомагають у вирішенні

низки проблем, із якими стикається науковець у процесі дослідження. Перш за все, вони надають унікальну можливість оперативно віднайти необхідні видання, де міститься інформація про особу, чия біографія викликає інтерес. Значно скорочуючи час на пошук необхідної літератури, серійні випуски максимально оптимізують доступ до необхідної інформації, забезпечуючи тим самим більшу ефективність науково-дослідного процесу.

Вміщені книжкові джерела дають змогу унаочнити відомі та виявити невідомі біографічні факти, уточнити суперечливі дані та відкорегувати їх у процесі подальшого вивчення біографії. Крім того, книжкові джерела не лише надають інформацію для вивчення біографій окремих постатей, а й розкривають біографічні моделі особистісних репрезентацій, суголюсних суспільно-політичним трансформаціям. Отже, скориставшись покажчиками, науковець водночас матиме уявлення стосовно різних підходів у написанні біографій у залежності від домінуючих тенденцій історичного поступу. Оскільки видання підготовлені у форматі анатованих покажчиків, то кожне бібліографічне джерело супроводжується стислою анотацією, котра виступає додатковим важливим і необхідним орієнтиром для дослідників у безмежному океані книжкової біографічної інформації.

Наразі вийшли друком три серійні випуски, авторами яких виступають старші наукові співробітники Інституту біографічних досліджень Н. І. Любовець та О. М. Яценко. Кожний випуск має як паперові, так і електронні версії, з якими усі бажаючі можуть ознайомитися на сайті Українського національного біографічного архіву (<http://biography.nbu.gov.ua/>). Це робить бібліографічну інформацію широко доступною для читацької аудиторії, надає можливість активно використовувати її для подальшого розширення та поглиблення біографічного наукового простору.

Два перших випуски, що мають спільну назву «Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», укладені за критеріями, які є найбільш ефективними для створення науково-допоміжної бібліографії. Одним із таких виступає змістовно-галузевий критерій добору джерел, який, на думку авторів-укладачів, дає змогу максимально задовольнити потреби сучасних дослідників біографічного простору.

Перший випуск **«Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського : матеріали до бібліографії (середина XIX–XX ст.)»** (2004) вміщує понад тисячу видань, надрукованих упродовж другої половини XIX–XX століть. Вони представляють різні види бібліографічних

документів, серед яких були виокремлені енциклопедії й енциклопедичні словники; біографічні словники та довідники; біографічні покажчики; монографії; підручники, що містять біографічні відомості; збірники наукових праць, що включають біографічні матеріали; краєзнавчі дослідження; ювілейні та презентаційні видання. Другий випуск **«Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: матеріали до бібліогр. (2001–2003 рр.)»** (2006) охоплює та систематизує коло бібліографічних джерел, що з'явилися в Україні на початку ХХІ ст. Анотований покажчик цього видання нараховує понад чотириста позицій і, послуговуючись уже зазначеними критеріями та орієнтуючись на попередньо виокремлені види джерел, є логічним продовженням науково-бібліографічної серії «Джерела української біографістики». Водночас цей випуск виступає яскравим і переконливим відображенням зростаючої динаміки біографічних досліджень на початку 2000-х рр. Тогочасна масштабна хвиля біографічних студій настільки стрімко збільшувала масив інформації, що укладачі змушені були різко звзити до трьох років (2001–2003) хронологічні межі друкованої продукції, що аналізувалась і включалася до покажчика.

Ще однією особливістю української біографіки на тому етапі стала поява численних енциклопедичних видань, довідників і словників, що зумовило відповідну конфігурацію змісту другого випуску анотованого покажчика. На відміну від представленої у першому випуску, архітектоніка змісту виокремлює автономні блоки книжкових джерел. Деякі з них повторюють іманентно присутні у першому випуску (ювілейні та презентаційні видання; наукова та навчальна література). Проте, додаються й нові, зокрема науково-популярні та генеалогічні видання. Але особлива увага, з огляду на пріоритетні тенденції часу, приділяється енциклопедичним і довідковим виданням. Серед енциклопедій виокремлюються загальні, галузеві, краєзнавчі, тематичні. Біографічні та біобібліографічні словники та довідники персоніологічного спрямування, зокрема такі як «Хто є хто», «Книга пам'яті», «Книга скорботи», «Некрополі», а також путівники доповнюють структурне розмаїття довідкових видань другого випуску.

Третій випуск серії **«Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013 рр.)»**, що вийшов друком у 2015 р., на відміну від двох попередніх, по-перше, присвячений одному виду книжкових джерел — бібліографічним покажчикам; по-друге, представляє джерельний масив, що охоплює хронологічні межі усього зазначеного часу існування українських біографічних студій; по-третє,

надає більш різнопланову інформацію про особу, що може виступати підґрунтям і стимулюючим фактором для подальших наукових досліджень.

Унікальність цього наукового видання полягає у систематизації надзвичайно потужної за обсягом, але розпорошеної інформації про персональні бібліографічні показники, що містять матеріали про діячів із різних сфер життя та діяльності, пов'язаних із Україною. До видання увійшло три тисячі шістсот чотири найменування, серед яких не лише друковані видання, а й електронні персональні бібліографічні показники. Це свідчить про колосальний обсяг роботи, проведеної авторами-укладачами, які поєднували пошук і систематизацію персональних бібліографічних показників із науковим дослідженням їхніх структурних особливостей і змістового наповнення.

Важливою складовою кожного з випусків є розгалужений, змістовний науковий апарат, представлений системою допоміжних показників імен, назв творів і географічних назв, навчальних закладів, організацій, установ, підприємств, товариств, професій, звань, галузей людської діяльності, що згадуються у виданнях та анотаціях. Наукова ґрунтовність видань, як свідчення їхнього високого фахового рівня, підкріплюється показниками біографічних серій — ще одним переконливим унаочненням еволюційного характеру біографічних досліджень в українському соціогуманітарному просторі. Фундаментальність підходів до науково-інформаційних видань, яку засвідчують усі три серійні випуски значно розширює та варіфікує можливості пошуку необхідного матеріалу для проведення біографічних досліджень.

Випуски супроводжуються вступними матеріалами від авторів, які знайомлять читачів із принципами та підходами, використаними для укладання науково-інформаційних видань, орієнтують щодо їхньої структури, вказують на особливості подання книжкових джерел.

До першого випуску подано змістовний історичний огляд біографічних досліджень в Україні, у якому окреслено основні етапи їхнього розвитку, пріоритетні тенденції на кожному з них у контексті інституалізації вітчизняної історичної науки. Вступна стаття О. Яценка «Українські персональні біобібліографічні показники: особливості, розвиток та сучасний стан» до третього випуску серії позиціонує біобібліографічні показники як соціокультурне явище, що відображає науковий, культурний, духовний потенціал нації. Автор розглядає біобібліографічні показники як своєрідну відповідь наукової спільноти на потреби суспільства в інтенсивному використанні знань. Читачеві відкривається цілісна картина розвитку укра-

їнської біобібліографії з урахуванням її основних ключових постатей, видань, установ з огляду на суспільно-політичні та культурні зміни, що відбувались в Україні упродовж зазначеного часу.

Наразі Інститут біографічних досліджень працює над четвертим випуском науково-бібліографічної серії, який охоплюватиме книжкові джерела української біографістики у фондах НБУВ за 2004–2010 р. Як і попередні, це буде ще одне фундаментальне видання, безумовно так само корисне для всіх користувачів, зацікавлених у біографічних студіях.

Буряк Л. І.,
*доктор історичних наук,
професор, провідний науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ.*